

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ס עמוד ב

כי מעטף בציצית, לימא: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית. כי מנח תפילין אדרעיה, לימא: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. ארישיה, לימא: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין. כי משי ידיה, לימא: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים. כי משי אפיה, לימא: ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך, ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, וכוף את יצרי להשתעבד לך, ורחקני מאדם רע ומחבר רע, ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך, ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי, ותגמלני חסדים טובים, ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל

Why is it grouped together with the mitzvot?

2. ספר אבודרהם ברכות השחר

כשרוחץ פניו מברך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי (ברכות סב) לפי שכשהעביר ידיו על עיניו וברך פוקח עורים העביר קצת עוצם מעיניו וקצת מעפעפיו ועדיין עוצם עיניו לא העבירו כלו עד שירחצם במים.

3. ר"י בן יקר

המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי⁶⁶. לפי שכשהעביר ידיו על עיניו וברך פוקח עורים העביר שינה מעיניו וקצת מעפעפיו ואכתי עוצם עיניו במקצת עד רחצם במים.
ומצוה היא לרחוץ פניו במים ולא יהיה כחשוך, משום כל פעל ה' למענהו⁶⁷. והכי הוא בשבת⁶⁸ ולכך מברך. ועוד מצוה היא ע"ש אל תתן שינה לעיניך לעפעפיך תנומה⁶⁹. ועוד כי שינה אחת מששים במיתה⁶⁰. ודומה קצת לחתיית המתים. ואמ' בבראשית רבה י"ג ר' חנינא אומר שלש נובלות הם. נובלות מיתה שינה, נובלות נבואה חלום, נובלות העולם הבא שבת. ר' יוסי מוסיף עוד, נובלות אורה של מעלה גלגל חמה, נובלות חכמה של מעלה, תורה.

Is this mitzvah about tefillah or general?

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף נ עמוד ב

אמר רב ששת: ברדא שרי. מאי ברדא? - אמר רב יוסף: תילתא אהלא, ותילתא אסא, ותילתא סיגלי... אממר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי, אייתו לקמיהו ברדא. אממר ורב אשי - משו, מר זוטרא - לא משא. אמרו ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת ברדא שרי? - אמר להו רב מרדכי: בר מיניה דמר, דאפילו בחול נמי לא סבירא ליה. סבר לה כי הא דתניא: מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צער, אם בשביל ליפות - אסור. ואינהו כמאן סברוה - כי הא דתניא: רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, משום שנאמר כל פעל ה' למענהו.

Rav Sheshet said: Washing with *berada* is permitted on Shabbat. The Gemara asks: **What is berada?** **Rav Yosef said:** It is a mixture of **one-third aloe, one-third myrtle, and one-third violets**. **Rav Nehemya bar Yosef said:** Everywhere that there is a mixture with **no majority of aloe**, it may well be used. Even if the mixture contains more than a third aloe, as long as it constitutes less than a majority, it does not cause hair to fall out... The Gemara relates that **Ameimar, Mar Zutra, and Rav Ashi were sitting on Shabbat, and they brought berada before them for washing. Ameimar and Rav Ashi washed with it; Mar Zutra did not wash. They said to him: Doesn't the Master hold in accordance with that which Rav Sheshet said: Washing with berada is permitted on Shabbat? Rav Mordechai, who was also there, said to them: Except for him, the Master; i.e., do not draw conclusions from Mar Zutra, as he does not hold that one is permitted to use berada, even on a weekday. Mar Zutra holds in accordance with that which was taught in a baraita: A person may scrape off dried excrement crusts and scabs of a wound that are on his flesh because of the pain that they are causing him. However, if he does so in order to clean and beautify himself, it is prohibited.** According to the *tanna* of this *baraita*, it is prohibited to adorn or beautify oneself, as the verse: "Neither shall a man put on a woman's garment" (Deuteronomy 22: 5) prohibits dressing or conducting oneself in the manner of women. The Gemara asks: **And Ameimar and Rav Ashi, who permit use of berada, in accordance with whose opinion do they hold? They hold in accordance with that which was taught in a baraita: A person must wash his face, his hands, and his feet every day for the sake of his Maker, as it is stated: "The Lord has made everything for His own purpose" (Proverbs 16: 4). Every beautiful thing that exists in the world sings the praise of God Who created beautiful things. Therefore, it is appropriate for one to beautify himself in praise of God.**

Tefillah

5. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה ד

כששומע קול התרנגולים מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה, כשלוש בגדיו מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם מלביש ערומים, כשמניח סדינו על ראשו מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם עוטר ישראל בתפארה, כשמעביר ידיו על עיניו מברך פוקח עורים, כשישב על מטתו מברך מתיר אסורים, כשמוריד רגליו מן המטה ומניחם על גבי קרקע מברך רוקע הארץ על המים, כשעומד מברך זוקף כפופים, כשנוטל ידיו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, כשרוחץ פניו מברך ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתרגילני לדבר מצוה ואל תרגילני לדבר עבירה ועון ותשלט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר רע ותחוקני במצותיך ותן חלקי בתורתך ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה יי גומל חסדים טובים.

6. רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה א - ג

הלכה א: חמשה דברים מעכבין את התפלה אף על פי שהגיע זמנה, טהרת ידים, וכיסוי הערוה, וטהרת מקום תפלה, ודברים החופזים אותו, וכוונת הלב.
הלכה ג: במה דברים אמורים לפניו אבל אם היה מקום המים לאחוריו אין מחייבין אותו לחזור לאחוריו אלא עד מיל, אבל אם עבר מן המים יותר אינו חייב לחזור אלא מקנח ידיו ומתפלל, במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ

מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל, ואם היה רחוק מן המים מקנח ידיו בלבד ואחר כך יתפלל. +/השגת הראב"ד/ אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו כו'. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ לא ידעתי רגליו למה עכ"ל.

7. מעשה רקח הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ז הלכה ד

כשרוחץ פניו. לפי מה שכתב רבינו פ"ד הל' ג' דבשחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו וכו' היה לו להזכירו כאן בסדר המעשים ואולי דכיון שלא תקנו על רחיצת הרגלים שום ברכה כמבואר בש"ס לא חש להזכירו עוד

8. מור וקציעה סימן צב

ויתכן יותר בשחר כשקם ממטתו שיש בהן מהזיעה ולכלוך, כמו שרוחץ אז ג"כ פניו ופיו מהאי טעמא, וכן מצינו בתורה שהוא דרך כבוד כמ"ש [בראשית יח, ד - יט, ב] במלאכים, וביחוד לבאים מן הדרך שרגליהם מלוכלכים בטיט ואבק.

9. כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד הלכה ג

ונראה מדברי מ"ע דאשתמיטתיה למרן הראב"ד הא דתניא בפרק במה טומנין במס' שבת (דף נ:): רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום שנאמר כל פעל ה' למענהו דהיינו לתפלת שחרית. ולי נראה דלא אישתמטתיה האי ברייתא להראב"ד ז"ל אלא שהוא ז"ל מפרש דלא לענין תפלה איתניא האי ברייתא אלא לענין אם מותר לרוחץ פניו ורגליו כדי ליפות את עצמו וכדפירש"י:

10. בית יוסף אורח חיים סימן צב

ועל מה שכתב הרמב"ם (פ"ד ה"ג) שצריך לתפלת שחרית לרוחץ פניו ידיו ורגליו כתב הראב"ד לא ידעתי רגליו למה וכתב בעל מגדל עוז שכתב כן מדתניא בסוף פרק במה טומנין (שבת נ:): רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונוהו משום שנאמר (משלי טז ד) כל פעל יי' למענהו. ולא נהגו כן העולם משום דהיא ברייתא איכא לפרושי דלאו לענין תפילה איתניא וכדפירש רש"י התם:

11. פרי חדש אורח חיים סימן צב

וכתב רבינו [הכסף משנה שם] בשם מגדל עוז [שם ד"ה כתב], שלמד כן מדתניא סוף פרק במה טומנין [שבת נ, ב] רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום קונו, שנאמר [משלי טז, ד] כל פעל ה' למענהו וכו', אבל מתוך הסוגיא דהתם משמע דלא לענין תפילת שחרית מיתנייא, אלא דליכא איסור לייפות את עצמו, ותדע שהרי ברייתא זו לא הוזכרה בעיקר דוכתא בכולה מסכת ברכות. ולי נראה דמשמע ליה להרמב"ם דדומיא דקידוש דבעינן ידים ורגלים [זבחים טו, ב] הכי נמי תפילה, ואינו מחוור דבהרואה [ברכות ס, ב] אמרינן כי משי אפיה לימא וכו' וכן בפרק היה קורא [שם יד, ב] גבי חופר כוך אמרינן הגיע זמן קריאת שמע עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא קריאת שמע ומתפלל, וכן אמרינן התם הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה ויטול ידיו וכו'. ואמרינן תו [שם טו, א] כל הנפנה ונוטל ידיו וכו', וכן בסוף פ"ק דברכות [יא, ב] ובפרק הנזכר [שם יד, ב] רב משי ידיה וכו', וכן בסוטה פרק ואלו נאמרים [לט, א] כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו, וכתב הב"י סימן קכ"ח [קיא, ב ד"ה ויטול] שדעת הרמב"ם [נשיאת כפים טו, ה] שכל שנטל ידיו שחרית אין צריך לחזור וליטלם. ומדלא לישתמיט חד דוכתא מהני לומר שרוחץ רגליו, משמע ודאי דלא בעינן אלא נטילת ידים שחרית. והכי נקייטנן וכן עמא דבר:

12. תלמוד בבלי מסכת חולין דף קו עמוד א

חמי טבריא, חזקיה אמר: אין נוטלין מהם לידים, אבל מטבילין בהם הידים, ורבי יוחנן אמר: כל גופו טובל בהן, אבל לא פניו ידיו ורגליו.

13. אור שמח הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד הלכה ג

נ"ב. בפרק כל הברש (חולין) דף ק"ו ע"א טובל בהן, אבל לא פניו ידיו ורגליו, וזה ע"כ לתפלה

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן צב סעיף ג

צריך קודם תפלה להסיר כיחו וניעו וכל דבר הטורדו.

15. בית יוסף אורח חיים סימן ד

יז כתב ה"ר דוד אבודרהם (דיני נט"י שחרית) נהגו לרוחץ פיהם מפני הרירין שבתוכו שצריך להזכיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה

16. הלכה יומית, מרן עובדיה יוסף: שטיפת הפנים והפה

שאלה: מנהגי בכל בוקר, שאני נוטלת ידיים, מתפלת שחרית, ואחר כך שוטפת פנים לקראת היציאה מהבית. האם אני נוהגת כשורה? תשובה: במסכת שבת (דף נ עמוד ב) שנינו, "רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, משום שנאמר, כל פעל ה' למענהו". ופירש רבינו הרמב"ם (פ"ד מהל' תפלה), שלפני תפלת שחרית, צריך אדם לרוחץ את פניו ידיו ורגליו, לכבוד ה' יתברך. אמנם, יש מרבתינו הראשונים שחלקו על פירוש הרמב"ם בזה. ולפי דבריהם, אין בזה חובה מיוחדת לפני התפלה דוקא. (ראה בבית הבחירה שם, ובהשגות הראב"ד ועוד). נמצא אם כן, לגבי השאלה, אם יש ענין לרוחץ את הפנים קודם התפלה דוקא, שלפי דברי הרמב"ם, יש להקדים את רחיצת הפנים לתפלה, ולפי דברי שאר הראשונים, אין צורך לעשות כן. ומרן הבית יוסף (סימן צב) כתב, שהעולם לא נהגו כדברי הרמב"ם שכתב שיש "לרוחץ רגליו". וכתב שבודאי לפי מנהג העולם, אין אנו פוסקים כלל כפי פירוש הרמב"ם בזה. וכן כתבו עוד מגדולי הפוסקים (והביאם בספר הלכה ברורה, בסימן ד). אולם כל זה דוקא לגבי רחיצת הרגלים, שלא נהגו להזהר בזה קודם תפלת שחרית, בפרט במקומותינו, שברך כלל רגלי האנשים מכוסות, אבל לגבי רחיצת הפנים, נראה שיש להזהר לרוחץ את הפנים קודם תפלת שחרית, וכן ראוי לעשות על פי דברי המקובלים האמתיים. ובפרט בזמן הזה, שהורגלנו בעניני נקיות יותר מבדורות הקודמים, ולכן נכון להזהר לרוחץ את הפנים קודם התפלה, וכן לשטוף את הפה, או לצחצח השיניים, קודם התפלה, שלא להראות מגונה בשעת התפלה, ושלא להשתהות עם דבר המפריע לתפלה. וכלשון מרן השולחן ערוך (בסימן צב ס"ג) שכתב: "צריך קודם התפלה להסיר כל דבר הטורדו". ובבית יוסף (סוף סימן ד) הביא בשם הרב רבינו דוד אבודרהם, "נהגו לרוחץ פיהם, מפני שצריך להזכיר את השם הגדול בקדושה ובטהרה". לכן לסיכום: נכון להזהר לרוחץ את הפנים ואת הפה קודם תפלת שחרית, ולא להקדים את התפלה לרחיצת הפנים. (מלבד בימי התענית, ובפרט ביום הכפורים). ובדיעבד, מי שהתפלל קודם שרחץ את פניו וכדומה, בודאי שתפלתו תפלה.

17. בן ידיד הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד הלכה ג

אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואח"כ יתפלל. עיין בכ"מ ולדידי נראה דדומיא דקדוש ידים ורגלים דבמקדש ס"ל לרבינו דבאה הברייתא לומר דבתפלת שחרית צריך ליטול ידיו ורגליו ודייק לה מדקתני רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו וכו'. בכל יום דייקא דהיינו פעם אחת ליום והיינו בשחרית דומיא דכהנים בבקר ולתפלה היינו משום קונו פי' לכבוד קונוהו. ועיין בתשובת הרשב"א ס"י קצ"א. ופניו אפ"י שלא היה כן במקדש. בבקר צריך להעביר השינה מעיניו וכמ"ש בפי' הרואה דף ס' ע"ב כי משי אפיה לימא ברוך המעביר וכו' ואף דאמימר ורב אשי התם בשבת דף נ' ע"ב מיתו לה לענין פאר הצלם שבפניו ודליכא משום לא ילבש גבר וכו' כדמשמע התם וכמ"ש מרן מ"מ עיקר הברייתא ודאי בא לומר דירוחץ פניו ידיו ורגליו בכל יום כפשטה ומינה הוא דשמעינן דברדא שרי בשביל

כבוד הצלם אבל סוף סוף בהדיא קתני דירחוץ פניו ידיו ורגליו בכל יום וכן ראוי לעשות ושפיר קאמר רבינו ז"ל דמסתמא הוא לתפלת שחרית ומה גם דרגלים מה פאר וכבוד הוא אם לא לכבוד ה' להתפלל שיהא נקי ומשופה כל גופו ועיין נמי במעשה רוקח שכתב דמאי דמייתו אמיימר ור"א מהך ברייתא היינו לומר דאם איתא לדמר זוטרא אפי' בשעת התפלה היה זה אסור דלא איתא אסמכתא דקרא ודחיא ל"ת שבתורה להדיא אלא מאי אית לך למיימר דכיון שמכיון לכבוד קונו שרי ה"נ לא שנא אלו דבריו עיי"ש. וחפשי ומצאתי להרב פרי"ח סי' צ"ב ס"ד הביא דברי מרן דהכא וכתב דנ"ל דמשמע ליה לרבינו דדומיא דקידוש דבעי ידיים ורגלים ה"נ תפלה ושוב כתב דאינו מחוור דבהרואה אמרינן כי משי אפיה לימא וכו' אלו דבריו ולא ירדתי לעומקו ושותיה דמר לא ידענא איך עם זה אינו מחוור די"ל דלעולם דומיא דקדוש בעינן ופניו היינו משום ההיא דהרואה ולפתוח עיניו וכו"ל ואולם ט"ס נפל בדבריו וכוונתו כמו שכתבתי ועיי"ש שדחה פסק רבינו ז"ל ממכה הכרעות. ... וראיתי בתוספתא ריש פ"ד דף נ"ו ע"ב בברכות וז"ל לא ישתמש אדם בפניו ידיו ורגליו אלא לעבוד קונו שנא' כל פעל ה' למענהו ע"כ ושמוש איני יודע מהו ואולי אינה הברייתא שבפ' (אין עומדין) [במה טומנין] וה"ק לא ישתמש אדם בפניו ידיו ורגליו לסוכם ולרחצם לתענוג אלא לכבוד קונו והוא על דרך מה שאמרו באבות וכל מעשיך יהיו לשם שמים כנודע וק"ל.

Tzelem Elokim

18. רש"י מסכת שבת דף נ עמוד ב

בשביל קונו - לכבוד קונו, דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו', ועוד: דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו. כל פעל ה' למענהו - הכל ברא לכבודו.

19. פסקי רי"ד מסכת שבת דף נ עמוד ב

פ"י שבח הוא כשאדם מייפה עצמו שהוא עשוי בצלמו.

20. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף נ עמוד ב

ואם בשביל לפיות עצמו אסור. פירוש משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כ"ב) דמתרגמינן לא יתקן גבר בתיקוני איתתא, ולית הילכתא הכי דכל שאינו בדרך קישוט מותר וכבוד י"י הוא דכתיב כל פעל י"י למענהו (לא כתבם וכו').

21. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף נ עמוד ב

רוחץ אדם כו' ידיו ורגליו כו'. שנאמר כל פעל ה' למענהו פרש"י בשביל כבוד קונו דכתיב כי בצלם אלהים וגו' ועוד דהרואה כו' עיי"ש לכאורה בפניו ניחא דוקא דשייך ביה בצלם ואיכא למיימר דגם בידיו ורגליו נברא האדם דוגמא שלמעלה בעשר אצבעות ידיו ורגליו כדעת המקובלים ועוד יפורש פרק אמר להם הממונה:

22. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק ל

וכל מעשיך יהיו לשם שמים כהלל. כשהיה הלל יוצא למקום היו אומרים לו להיכן אתה הולך. לעשות מצוה אני הולך. מה מצוה הלל. לבית הכסא אני הולך. וכי מצוה היא זו. אמר להן הן. בשביל שלא יתקלקל הגוף. איכן אתה הולך הלל. לעשות מצוה אני הולך מה מצוה הלל. לבית המרחץ אני הולך. וכי מצוה היא זו. אמר להן הן. בשביל לנקות את הגוף. תדע לך שהוא כן מה אם אוקיינות העומדות בפלטיות של מלכים הממונה עליהם להיות שפן וממרקן המלכות מעלה לו סלירא בכל שנה ושנה ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי המלכות. אנו שנבראנו בצלם ודמות שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם (בראשית ט' ו') על אחת כמה וכמה. שמאי לא היה אומר כך אלא יעשה חובותינו עם הגוף הזה:

23. ויקרא רבה (וילנא) פרשת בהר פרשה לד סימן ג

ג ד"א וכי ימוך הה"ד (שם /משלי/ יא) גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן שבשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה מהלך והולך עמם אמרו לו תלמידיו ר' להיכן אתה הולך אמר להם לעשות מצוה אמרו לו וכי מה מצוה זו אמר להן לרחוץ בבית המרחץ אמרו לו וכי זו מצוה היא אמר להם הן מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי טרטיאות ובבתי קרקסיות מי שנתמנה עליהם הוא מורקן ושוטפן והן מעלין לו מזונות ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות אני שנבראתי בצלם ובדמות דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם עאכ"ו

24. של"ה שער האותיות אות דל"ת - דרך ארץ

טו. גם מדרך ארץ, הוא, לראות שיהיה גופו נקי תמיד, הן אברים הגלויים, הן אברים הנסתרים, הן מכל לכלוך, הן מכל זוהמא, וכחא דתניא בפרק במה טומנין (שבת נ ב) רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, שנאמר (משלי טז, ד) 'כל פעל ה' למענהו', עד כאן. וזולת זה הטעם, היא בטבע, נקיות הגוף מביא לידי התעוררות נקיות הנשמה, וכשאינו נקי נמשל כבהמה, ועושה מעשה הבהמה. ויראה, שלא יאכל מאכל שיצא ריח רע מפיו, ואם ריח רע נודף מפיו, ישתדל להתרפאות ממנו, כדי שלא יהא מאוס אצל בני אדם. ויהיה כל גופו נקי, ויתקן שערו וזקנו, כדי שלא יהיה מכוער אצל חבריו, ובקל חומר שלא יצא ריח מפיו ולא יטנפו נחיריו.

25. אנציקלופדיה תלמודית כרך לד, [לא ילבש] טור מז - מט

הסרת דבר מגונה מן הגוף, כגון גרירת גלדי צואה - כשיש זיעה מרובה על בשרו, והיא מתייבשת ונדבקת בבשרו כגלד - וגלדי מכה שעל הבשר, כדי להתנאות, כתבו ראשונים שנחלקו בה תנאים ואמוראים: יש סוברים שהיא אסורה, משום לא ילבש, וכן שנינו בענין גרירת גלדי צואה וגלדי מכה שעל הבשר: אם בשביל לפנות אסור, וכן אמר רב מרדכי בטעמו של מר זוטרא שלא רחץ עצמו, שהוא סובר שאסור לעשות כן. ויש סוברים, שהסרת דבר מגונה מן הגוף מותרת, וכן שנינו: רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, וכן נהגו אמיימר ורב אשי לרחוץ, שלדעתם תיקון גוף שלא נעשה בדרך קישוט, אין בו משום לא ילבש, ובאיסור לא ילבש לא נאסר אלא שינוי צורת האדם מדרך בריאתו הרגילה, אבל לא החזרת צורתו לדרך בריאתו הרגילה. ויש מן האחרונים שנראה מדבריהם, שהסרת דבר מגונה מן הגוף בכלל לא ילבש היא לדברי הכל, ולא נחלקו התנאים והאמוראים אלא במי שעושה כן לכבוד קונו, שהמתירים טעמם הוא משום שאיסור לא ילבש הותר משום המצוה להתנאות לכבוד קונו. להלכה, כתבו ראשונים שרחיצה והסרת דבר מגונה מן הגוף מותרת, ויש שנראה מדבריהם שסוברים שהיא אסורה. על הסרת דבר מגונה מן הגוף שלא כדי להתנאות, אלא כדי למנוע צער או בושת, עיי' להלן.

Talmidei Chachamim

26. בית הבחירה למאירי מסכת שבת דף נ עמוד ב

ואף לתלמיד חכם מותר שאין זה אלא להתראות נאה בין הבריות שלא יתגנה עליהם ויתחלל שם שמים על ידו לפחיתותו והוא שאמרו רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו שני' כל פעל י"י למענהו כלומר שהכל ברא לכבודו

27. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיד עמוד א

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שנמצא רב על בגדו - חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרי משנאי אלא משנאי.

שאלה מעשה בחיידר שהיו צריכים מלמד, והגיע אחד שהיה מתאים לתפקיד מצד החכמה שבו וכושר ההסברה, אלא שבגדיו היו מרושלים ולא נקיים, האם לקבל אותו לתפקיד?

תשובה נראה שמלמד המופיע בכיתה בצורה מרושלת לבוש בבגדים מלוכלכים, גורם שדבריו לא יהיו נשמעים ובלתי נסבלים וכעין מה שאמר שלמה בחכמתו "חכמת המסכן בזויה, ודבריו אינם נשמעים" (קהלת ט - טז). ויהיה ללעג וקלס בעיני תלמידיו, שאף לא יקבלו ממנו מאומה.

וכמו כן אמרו חז"ל בשבת (דף קיד ע"א) ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שנמצא רבב כתם של שומן על בגדו - חייב מיתה. לפי שכבוד התורה הוא שיראה הגון וחשוב. שנאמר (משלי ח) "כל משנאי - אהבו מות". אל תקרי משנאי אלא משנאי. ותלמיד חכם שיוצא בבגד עם רבב משנאי את התורה בעיני הבריות, היות והם אומרים: אוי להם ללומדי התורה, שהם מאוסים ומגונים. ולכן הוא חייב מיתה. ע"כ. ומצינו שמורינו ורבותינו דקדקו בזה מאוד.

ומסופר על רבנו הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל, שעם היותו של ר"י שער התורה גרודנה עני מרוד ולא היו בידו מעות לרכוש בגדים כפי הצורך, אבל היה מקפיד מאוד על נקיות בגדיו. (תורה יבקשו מפייהו עמ' 246). [ועיין בחשוקי חמד עמ"ס ע"ז (דף טז ע"ב) מש"כ בענין תלמיד חכם שיש לו בגד עליון ישן מאד, אך מקפיד על נקיותו, האם ראוי שיהדר בלבושו, ויקנה מלבוש יפה, או כיון שמקפיד על נקיותו, אף על פי שאינו מבהיק לא יחליפנו].

וכן סיפר אחד מתלמידיו של הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל: פגשתי את רבי אליהו לראשונה בשנת תשי"ז בכפר חסידים כאשר כבר הגיע לגבורות ונאבדה לו ראייתו באחת מעיניו. ולמרות זקנותו וראייתו הלקויה לא נמצא רבב על בגדיו, ומעולם לא נתן לאחר לנקות את בגדיו ולצחצח את נעליו. והיה עושה זאת בעצמו. ובכל זאת נראה רבנו תמיד מבהיק בנקיונו. (לב אליהו חלק א עמ' 83).

ומעשה שהיה עם הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, שירד מביתו לנסוע ברכב למקום רחוק, כדי להשמיע דרשה ברבים. אך לפני שנכנס למכונית הבחין ברבב כלשהו על בגדו. הוא לא חס על טירחתו, ויעל שוב במדרגות שלש קומות אל מעונו, שם החליף את מעילו באחר ורק אז יצא לדרכו, (וזאת ליהודה פרק טז עמ' 221).

ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל היה חוזר ומדגיש כמה וכמה פעמים, את האיסור החמור על בן תורה לצאת לרחוב עם רבב על בגדו, והוסיף, שאנו מחוייבים להצטייר בעיני הבריות כאנשים נמוסיים והגונים, נקיים מכל שמץ של עוולה, כדי להקהות את עוצמת ההסתה הנוראה המשתוללת בחוצות.

ולכן, אפשר ונכון לומר למלמד להקפיד על נקיון הלבוש, ואם אינו יכול לעמוד בתנאי, אין לקבלו למשרה המבוקשת. אמנם יש לבדוק את הרקע לרשלנותו, וכן ראוי גם לנסות לברר את מצבו האישי של המועמד, כיון שיתכן כי הופעתו המרושלת נגרמת בעקבות מצבו בביתו, שיתכן שאשתו אינה בקו הבריאות, ולכן אינה יכולה לדאוג ולטפל בפרטי לבושו וכו' ולהעמידו על רגליו, כדברי הגמ' ביבמות (דף סג ע"א), אשכחיה רבי יוסי לאליהו א"ל כתיב "אעשה לו עזר" במה אשה עוזרתו לאדם? א"ל אדם מביא חטיף חטיף כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו. ואם כן יש לסייע לו בכך.

[ועיין עוד במש"כ בחשוקי חמד עמ"ס מכות (דף י ע"א) בתלמוד תורה הזקוק למלמד, וישנם שני מועמדים, אחד עטור זקן ולבושו מלבוש יהודי, והשני מסביר טוב יותר את הגמרא, אך איננו עטור זקן, ולבושו כלבוש העמים. את מי להעדיף].

Do Everything for the Sake of Heaven

28. תוספתא ברכות ד: א

לא יטעום אדם כלום עד שיברך, שני' לה' הארץ ומלואה. הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל, עד שיתירו לו כל המצות. לא ישתמש אדם בפניו, בידיו, וברגליו אלא לכבוד קונו, שני' כל פעל ה' למענהו.

29. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף נ עמוד ב

רש"י בשביל קונו לכבוד קונו וכו'. ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו. נ"ב כן הוא (ברכות נ"ח ע"ב) הרואה בריות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו. ולולי פירש"י כאן היה נראה לדעתנו פ"י אחר בדברי השי"ס רוחץ אדם פניו ורגליו בשביל קונו. היינו כמו שדורש בר קפרא (ברכות ס"ג ע"א) בכל דרכיך דעהו זו פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה. וכן הוא ברמב"ם שיכוין האדם כל עשיותיו לשם שמים. שאוכל בשביל שיהיה גופו שלם. וישן כדי שתנוח דעתו עליו. וינוח גופו כדי שלא יחלה נמצא עובד את ה' תמיד ע"ש ספ"ג מהל' דעות. וכן כוונת הגמ' כאן. שאם רחץ פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו. למען ישמור עצמו מן ריבוי הזוהמא. ועי"ז ישמור גופו מחלאים ויכול להיות עובד ה' במעמד הבריאות אזי רשות ומצוה הוא לו:

30. מגן גיבורים שלטי גיבורים סימן צב

ה רחץ ידיו שחרית. הרמב"ם ז"ל פ"ד מתפלה ה"ג כתב אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואח"כ יתפלל וכתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי רגליו למה ותמה המ"ע דש"ס מפורש הוא בשבת דף מ"ט רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום שנאמר כל פעל ה' למענהו והיינו לתפלת שחרית וכתב הכ"מ דהראב"ד מפרש לה לענין אם מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו כדי ליפות את עצמו וזהו דמותר משום כל פעל ה' למענהו, ובאמת שכן נראה משטחת הסוגיא אבל גם רבינו ז"ל מפרש כן ורק דה"י קשה לו כיון דעכ"פ שלא לכבוד קונו אסור לייפות עצמו וא"כ הא"כ קאמר דרוחץ פניו ידיו ורגליו בכל יום איזהו כבוד קונו יש בו בכל יום שיהי' מותר עי"ז לרחוץ לייפות ובפרט לפי מה דאיתא בתוספתא ברכות פ"ו לא ישתמש אדם פניו ידיו ורגליו אלא לכבוד קונו וביאור המפרש שם דלא מיבעיא רחיצה אלא אפילו למשמש בנת ובבורית שהוא צחצוח גדול לכבוד קונו מותר וזה ע"כ א"א להתיר בכל יום אלא בשביל דבר הקבוע לכבוד קונו ולזה דייק דהוא לתפלת שחרית שהוא דבר הקבוע לכבוד קונו בכל יום, ויש עוד סמך לזה מהא דאמרנו בירושלמי ביומא פ' בא לו בת"ץ מרחיץ אדם פניו ידיו ורגליו כדרכו הרי דדרכם ה"י כן וע"כ לכבוד קונו לתפלה וכן הביא הבר"י בסי' ד' בשם רבינו עמרם כתב יד ובשו"ת נו"ב מהד"ת באו"ח ה"י ק"מ נדחק בדברי רבינו ולפע"ד נראה כמ"ש ועיין במדרש רבה ויקרא פ' ל"ג סי' ג' גבי הלל הזקן שהיה הולך לרחוץ בבית המרחץ אמרו לו וכי זו מצוה הוא אמר להם הן ומה אם איקונין של מלכים וכו' אני שנבראתי בצלם ובדמות וכו' עאכ"ו ועיין ביפה תואר שם ומשם רא"י לדברי רבינו, ומ"מ כל זה בדורות הראשונים שהי' כל מעשיהם לשם שמים אבל בדורותינו בעונינו רחוק הדבר שיכוין לכבוד קונו וע"כ לא נהגו כן:

Recognizing Everything is From God

משנת ארץ ישראל ברכות ו: א

כפי שאמרנו במבוא, אחד מסוגי הברכות הוא "ברכות הנהנין": מה שאדם צורך ומה שהוא נהנה ממנו יש לברך עליו לפני השימוש. התוספתא מנמקת זאת: "לא יטעום אדם כלום עד שיברך, שנאמר 'לה' הארץ ומלואה' (תהילים כד א) - הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל, עד שיתירו לו כל המצות. לא ישתמש אדם בפניו, בידיו וברגליו אלא לכבוד קונו, שנאמר 'כל פעל ה' למענהו' (משלי טז ד)" (תוס', פ"ד ה"א). נימוק זה הוא ביטוי לרעיון חובק זרועות עולם. "לה' הארץ ומלואה", ולכן כל מה שאדם צורך הוא לא רק פועל ידיו של בורא עולם אלא שייך לו, והוא נתנו לבני אדם. מעין אותו רעיון הסיקו חכמים מהפסוק "כי לי כל הארץ" (שמות יט ה). רעיונות דומים חוזרים אצל אומות שונות. ההנמקה בדבר הבעלות האלוהית עשויה להוביל לכיוונים שונים. היא עשויה לנמק את שלטון המלך שקיבל את הבעלות מבורא עולם; היא עשויה לנמק את בעלותם של בני ישראל על ארץ ישראל, או לקדש את הבעלות

הפרטית באופן כללי (ה' נתן את הקרקע לבעלים הנוכחי). במקביל, אותו רעיון עשוי להוביל לסדרת פרשנויות בעלות אופי דתי יותר. הרעיון מוביל לצניעות ולתחושה שכל העושר שצבר אדם אינו שלו מסכת שמחות, פרק חיבוט הקבר, פ"א ה"ח, עמ' 259; בבלי, שבת קיט ע"א; בראשית רבה, פ"א ד, עמ' 91 ומקבילות. הרעיון מוביל לכך שהמעשר והתרומות שאדם נדרש להפריש מיבולו אינו ויתור על רכוש לשם מצווה, אלא להפך, קבלה של תשע עשירות מהיבול: "בנוהג שבעולם אדם נותן שדהו לאריסות נותן הזרע והפעולה וחולק עמו בשוה, והקב"ה לה' הארץ ומלואה' והוא מוריד הטל והמטר, והוא משמר הכל, ואינו מבקש אלא אחד מעשרה מעשר, ותרומה אחד מחמשים. הוי' לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים' (דניאל ט ז) 22 תנחומא, כי תשא, יד, ומקבילות לרעיון ולמדרש זה. מאותו רעיון ניתן להקיש שבכל עימות משפטי בין אדם פרטי ובין המקדש, יד המקדש על העליונה

31. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לה עמוד א-ב

משנה/. כיצד מברכין על הפירות? על פירות האילן הוא אומר: בורא פרי העץ חוץ מן היין, שעל היין הוא אומר: בורא פרי הגפן; ועל פירות הארץ הוא אומר: בורא פרי האדמה, חוץ מן הפת, שעל הפת הוא אומר: המוציא לחם מן הארץ; ועל הירקות הוא אומר: בורא פרי האדמה, רבי יהודה אומר: בורא מיני דשאים. גמרא. מנא הני מילי? דתנו רבנן: קדש הלולים לה' - מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם, מכאן אמר רבי עקיבא: אסור לאדם שיטעום כלום קודם... תנו רבנן: אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל. מאי תקנתיה - ילך אצל חכם. - ילך אצל חכם - מאי עביד ליה? הא עביד ליה איסורא! - אלא אמר רבא: ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות, כדי שלא יבא לידי מעילה. אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - כאילו נהנה מקדשי שמים, שנאמר: לה' הארץ ומלואה. רבי לוי רמי: כתיב לה' הארץ ומלואה, וכתיב: השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם! לא קשיא, כאן - קודם ברכה, כאן - לאחר ברכה.

Different Traditions

32. תוספתא כפשוטה (ע"ע שו"ת שיח יצחק א)

3. בפניו וכו'. לפי פשוטו משמעו שלא ישתמש אדם בהם להנאתו גרידא אלא לכבוד שמים, ואם הוא עושה כן הרי כבוד שמים מתיר לו בהנאה. ובניגוד לדברי שמאי הזקן שלא התיר הנאת הגוף אלא כאדם שנהנה בעל כרחו, וכן נהג ר' אליעזר אחריו (בבלי נדרים כ"ב). וכן מפורש באבות דר"ן (נו"ב פ"ל, הוצ' שכתר ל"ג ע"ב): וכל מעשיך יהיו לשם שמים כהלל וכו' לעשות מצוה אני הולך וכו' בשביל לנקות את הגוף וכו' שמאי לא היה אומר כך, אלא יעשה חובותינו עם הגוף הזה. ובפירוש אמרו בוי"ר (פלי"ד ג'): גומל נפשו איש חסד זה הלל הזקן וכו' מה מצוה זו, אמר להן לרחוץ בבית המרחץ וכו' לגמול חסד עם הדין אכסניא בגו ביתא וכו'.

ובבבלי שבת נ' ב': אם בשביל ליפות עצמו (כג"מ) אסור. ואינהו כמאן סברוה דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנא' כל פעל ה' למענהו. וצדקו המפרשים שאמרו שזו היא הברייתא שלפנינו, אבל אין צורך להגיה כאן, מפני ש"רוחץ אדם וכו' " פירושו שמשתמש בהם לא רק להנאתו גרידא אלא לכבוד קונו, וגומל נפשו איש חסד, וכמעשה של הלל הזקן הנ"ל. ועיין כפ"פ פ"ה עמ' ס"ז ומה שהאריך הר"פ פערלא בבאורו לכפ"פ קצ"א ע"ב ואילך. וכנראה שבזמן האמוראים היתה בבבל גם מסורת אחרת, וגרסו בברייתא שם: רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשבת (במקום: בכל יום), עיין דק"ס שם עמ' 97 הע' א'. וכן פירשו בבבל גם את מעשה הלל הזקן, וכמ"ש בשאלות ס"י א': כך היה מנהגו של הלל הזקן במעלי שבתא אומר לו אדם להיכן אתה הולך וכו' כדי לנקות את הגוף בשביל כבוד שבת. ויש לפנינו מסורות חולקות.

33. שאלות דרב אחאי פרשת בראשית שאלתא א

אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו ברוך י"י יום יום ועוד כך היה מנהגו של הלל הזקן במעלי שבתא אומר לו אדם להיכן אתה הולך אומי' לו לעשות מצוה ואיזו היא מצוה לבית המרחץ כדי לנקות את הגוף בשביל כבוד שבת

- Note that these issues play prominent roles in the halachic question of taking a shower before tefillah and whether men can wear cologne and the like.

Other "Mitzvah" mentioned by Ri ben Yakar?

34. משלי פרק ו פסוק א, ו, א-ו

בְּנֵי אִם-עֲרֵבְתָּ לְרַעְיָהּ תִּקְעֶתָ לֵאמֹר כְּפִיךָ: נִזְקֶשֶׁת בְּאִמְרֵי-יָדְךָ לְלַפְדֶּת בְּאִמְרֵי-יָדְךָ: עֲשֵׂה זֹאת אִפְּוֹא! בְּנֵי וְהַנְצִל לִי בְּאֵת בְּכַף-רַעְיָהּ לֵךְ הַתְּרַפֵּס וְרַחֵב רַעְיָהּ: אֲלֵיתָנָן שְׂגָה לְעֵינֶיךָ וְתִנּוּמָה לְעַפְעָפֶיךָ: הַנְצִל כְּצִבִי מִיַּד וְכַצְּפֹר מִיַּד יָקוּשׁ: פ

35. מדרש משלי (בובר) משלי פרק ו פסוק ד

ד - ה] אל תתן שנה לעיניך. מלעשות תשובה, שהתשובה ומעשים טובים כתריס לפני הפורעניות. ד"א אל תתן שנה לעיניך וגוי מלישב בתענית, למה, שהתענית קרובה לתשובה, שנאמר וקרעו לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם (יואל ב יג), אם עשיתם כן, כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה (שם שם /יואל ב'), וכל כך למה, כדי להנצל מדינה של גיהנם, ועליה מפרש שלמה בקבלה [ה] הנצל כצבי מיד וכצפור מיד יקוש. כדי שלא תתיקש בגזירתה של גיהנם. ד"א וכצפור מיד יקוש. כדי שלא תהוקש ותעשו קש לאש של גיהנם, מפני שכחה של תשובה מגעת עד כסא הכבוד.